

ΠΑΛΜΟΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

4

ΑΘΗΝΑ — ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ 1944

ΠΑΛΜΟΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΕΚΔΟΣΗ 'ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ,

ΧΡΟΝΟΣ Α' - ΦΥΛΛΟ 4 - ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ 1944

ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΔΡΑΧΜΕΣ 10.000.000

Διεύθυνση: Κώσταν Αγαπητίδη, Ραβινε 6, Αθήνα (1).

ΑΝΟΙΞΗ

Θυμάμαι τόν καιρό που μικρός τσοπάνος
Σφύριζα μέσ τά λιβάδια τις μέρες μιᾶς παιδικῆς ἀνοιξῆς.
"Ἐγραφα με κεφαλαῖα τάρχηκά τῶν δέντρων τῶν ρυακιῶν
καί τῶν πουλιῶν
Λαλοῦσα τή χαρά κι' ἀνοιγα τήν καρδιά μου καρδιά
τοῦ σύμπαντος
Τό πρωτῆ ξυπνοῦσ' ἀπό τή γιαγιά που τραγουδοῦσε σκοποῦς
τῆς παληᾶς μόδας
Κεντώντας χωρίς νά βιάζεται τό γύρο τοῦ φορέματος τῆς ἀνοιξῆς
Στήν αὐλή ὁ ἥλιος ἔλυωνε καί κυλοῦσε
"Ὡς ταῦτιά τῶν δέντρων κι' ὡς τις τρύπες τῆς γῆς
"Ὅπου κοιμοῦνται κάτι πολύ παράξενα λουλούδια, σάν σαῦρες,
Πέρδικες ἦταν ἀπολιθωμένες μέσ τή δροσιά
Κι' ἀπό τή γλάστρα τῆς μικρῆς ἀδερφῆς πετοῦσαν καναρίνια.
"Ἀργότερα στοὺς λυρικούς λειμῶνες ἀνταμωνόμαστε, ὦ φίλε.
Θυμήσου, φίλε, τις μέρες μιᾶς μικρῆς μας ἀνοιξῆς
Τότε που ὁ ἥλιος ἔτρεχε σά μαστός
Κι' ἡ γῆ ἀνάσαινε με μέθη καί βαρειά, σάν πόρνη
Καί μεῖς κοιτάζαμε τις τεράστιες
"Απολιθωμένες
Πεταλοῦδες τῆς νύχτας που χτύπησαν πάνου στοὺς μίσχους
τῶν ἄστρων
Κι' ἦταν σάν ὁ οὐρανός νᾶχε πετάξει τό φόρεμά του ἐπάνω μας.
Κι' ὅταν περνοῦσε τό κορίτσι με τήν τριανταφυλλιά ζακέτα
Κι' ἦταν ὁ ἥλιος μιᾶ τεράστια μέλισσα που ἔσταζε
Κι' ἦταν ἡ ἀνοιξη σκαλιστή σέ μυρωμένο τέμπλο . . .
Φτειάναμε μικροὺς ἥλιους ἀπό χαμόγελα . . .
Θυμήσου φίλε τόν καιρό που μικροὶ τσοπάνοι
Σφυρίζαμε μέσ τά λιβάδια τις μέρες μιᾶς "Ανοιξῆς.

ΕΝ' ΑΠΟΓΕΥΜΑ ΜΕ ΓΑΛΑΖΙΑ ΜΑΤΙΑ

Τ' απόγευμα με τὰ γαλάζια μάτια
 Είναι γεμάτο ήλιο και φλάουτα.
 Μυστικά λουλούδια που αναδύθηκαν
 Στάζοντας τη γοητεία των βυθών
 Μύρωσαν την άλληλουχία των στιγμών
 Κι' ή καρδιά γίνεται
 Μιά λεύκα γεμάτη όνειρο ούράνιου τόξου
 "Ένα δάσος καλοκαιρινό έπειτ' από βροχή
 "Ένα παράθυρο που κλει ένα φεγγάρι π' ανατέλνει.
 Κι' όταν τὰ γαλάζια μάτια του απογεύματος
 Γεμίσαν ήλιο
 Κι' οί μυστικές φωνές των φλάουτων
 Μέθη όνειρου
 Οί σκέψεις γίναν άχτινες
 "Ανοιξιάτικου ήλιου του μεσημεριού
 Πάνου στα μυρωμένα βλέφαρα των μακρυνών άκρογυαλιών.
 "Η στιγμή ήταν όλη γοητεία
 Σαν τ' άγνωστο όνομα πρωτόβλεφτου λουλουδιού.

1942

ΤΑΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΡΕΜΒΑΣΜΟΙ ΤΗΣ ΩΡΙΜΗΣ ΚΥΡΙΑΣ...

Οι ρεμβασμοί της ώριμης κυρίας
 στα νούφαρα της λίμνης ταξιδεύουν.
 (Μισοσβυσμένες, κάποιας ιστορίας
 οί θύμισες, στο νου τρεμοσαλεύουν).

Η κουρασμένη-της μορφή διαβαίνει
 στα τρέμουλα νερά μ' απαλωσύνη.
 (Λύπη γλυκειά στο πρόσωπο τη ραίνη...
 —Θανάσιμη το πάροχο οσμή αναδίνει).

Τη ζώνει, μες στου δειλινού την ώρα,
 μελάγχολο ένα φως κι' υγρό τ' αγέρι...
 (Ανώφελα, σαν ώριμην οπώρα,
 Θα γύρει με τα φύλλα στο παρτέρι).

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗΣ

ΚΙΤΡΙΝΟ ΦΩΣ, ΘΑΜΠΙΟ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Κίτρινο φως, θαμπό, απ' τ' άνοιχτό πα-
 ράθυρο. Κι' ούρανός γκριζός, ώχρός, σκε-
 पासμένος με σύννεφα άραιά...

Στή χλιαρή θολήν ατμόσφαιρα και
 στην καταπράσινη κληματαριά της αύλης,
 νοιώθω του καλοκαιριού τὰ τελευταία ά-
 πομεινάρια' και πλάι σ' αυτά, τὰ ώχρά
 φύλλα της άκακίας του δρόμου, και τὸ
 θολό σκονισμένον άγέρα, πρώτα σημάδια
 του φθινόπωρου.

Και τὸ θαμπό κίτρινο φως έρχεται στὸ
 δωμάτιο, χύνεται στὰ έπιπλα, στοὺς τοί-
 χους, στὰ κάντρα, παντού, κατασταλάζει
 λιγότερο έντονο στὸν άντικρυνὸ καθρέφτη,
 σκεπάζει τὸ κάθε τι μ' έναν έλαφρὸ πέ-
 πλο θολής γαλήνης, σὲ ρίχνει στὴν πολυ-
 θρόνα γεμάτον κούραση ήδονική, σὲ κάνει
 νὰ κρατᾶς τὰ μάτια ήμικλειστα κοιτάζον-
 τας τὴν άκακία, τὴν αύλή, άφηρημένα.

"Ήταν καλόδεχτο τὸ φθινόπωρο στὸ
 σπίτι των παιδικῶν μου χρόνων. "Η τζα-
 μωτή βεράντα δὲν ήταν πιὰ πλημμυρι-
 σμένη ήλιο τ' απομεινόμερο, όμως έμεις
 παίζαμε άκόμα τ' απογεύματα στὴν αύλή
 και στὸν κήπο, ὡσπου νάρθει ή πρώτη
 βροχή νὰ δροσίσει τοὺς φοίνικες, τίς τρι-
 ανταφυλλίες, τὴ ροδιά, που φύονταν ανά-
 κατα σὲ μιὰ παράξενη όμορφιά, νὰ για-
 λίσσει τίς άσπρες και μαῦρες πλάκες της
 αύλης, ποτίζοντας τίς γλάστρες με τὰ μυ-
 ριστικά που ήταν γύρω στὸ πηγάδι.

Στὸ θαμπόφωτο των φθινοπωρινῶν ά-
 πογεμάτων ή μητέρα έβγαине έξω στὰ μα-
 γαζιά. Ψώνιζε λογής - λογής πράγματα.
 Υφάσματα για τὸ χειμῶνα. Καπέλλο,
 μπλοῦζες δικές μου. "Όλα προμηνοῦσαν
 τὸ χειμῶνα. "Όσπου και τὸ φθινόπωρο έρ-
 χόταν για καλά κι' απ' τοῦ καλοκαιριού
 τὴν άνθιση δὲν έμενε τίποτ' άλλο παρὰ
 λίγα φύλλα ώχρά στὸ χῶμα. Τότε κλει-
 νόμαστε μέσα.

Τὸ σπίτι άνοιγε τὴ γεμάτη θαλπωρὴ άγ-

καλιά του και μᾶς δεχόταν. "Η θερμάστρα
 τοῦ διαδρόμου σκόρπιζε παντοῦ μιὰ γλυ-
 κειὰ ζέση. "Ο παππούς δὲν έβγαине ποτὲ
 τ' απόγευμα. "Ερχόταν ὁ κ. Μαρῆς και τοῦ
 κρατοῦσε συντροφιά. Τότε κλεινότουσαν
 ὡρες οί δυὸ τους στὸ σαλόνι. "Ο κ. Μαρῆς,
 ένας άνθρωπος που φοροῦσε—φαντάσου!—
 κολάρα στημένα δροθια με γυριστὲς μονάχα
 τίς μύτες τους! "Εφερνε πάντα μαζί και
 τὴν "Εφη, τὴν έγγονή του. "Ένα κοριτσά-
 κι' με γαλάζια μάτια κι' άχυρένια μαλλιά,
 στὴν ήλικία μου. Καθόμαστε πλάι - πλάι
 στὸ μεγάλο τραπέζι της τραπεζαρίας και
 παίζαμε με τοὺς μολυβένιους μου στρα-
 τιῶτες. Μιά μέρα ζωγράφισα ένα βάζο με
 λουλούδια. Τόδειξα της "Εφης. "Εμεινε
 έκστατική. Κι' ὡς στεκόταν εκεί κοντά
 μου, γυρνᾶ και μου δίνει ένα σκαστὸ φιλι
 στὸ στόμα. "Ένα ξανθὸ σύννεφο σκέπασε
 τὰ μάτια μου, κι' έβλεπα δυὸ πελώρια
 γαλάζια μάτια νὰ αιώρουνται στὸ κενό.

Μιά μέρα γλυστρήσαμε οί δυὸ μας κρυ-
 φά στὸ σαλόνι.

"Ο παππούς καθόταν σὲ μιὰ πολυθρόνα
 κοντὰ στὸ πιάνο και πλάι ὁ κ. Μαρῆς,
 που τὴν ὡρα που βγαίναμε άρχιζε νὰ λέει
 σηκώνοντας μ' έμφαση τὸ δάχτυλο στὸν
 άέρα:

— "Ότε πρὸ τριάκοντα δύο ετών μετέ-
 θην εἰς Παρισίους...

Κι' ὁ παππούς άκουγε, άκουγε...

(Κάθομαι και σκέφτομαι τώρα, πὼς αὐ-
 τοί οί δυὸ άγαπημένοι γέροι, μὴ έχοντας
 νὰ γεμίσουν με τίποτ' άλλο τίς άδειες ὡ-
 ρες τους τίς γέμιζαν με νοσταλγία. Κι' οί
 μόνες χαρούμενες ὡρες της ήμέρας τους
 θάταν όταν κλεισμένοι στὸ σαλόνι μονάχοι
 τους μιλοῦσαν για τὰ παλιά). "Υστερα φω-
 νάξαν τὴ μητέρα, κι' εκείνη τοὺς έπαιξε
 στὸ πιάνο κάτι άπαλό, λιχνιστικό, κανένα
 βάλς τοῦ 1890, σκέφτομαι τώρα. "Εμεις
 άκούγαμε σιωπηλοί, γοητευμένοι. Και σι-
 γά - σιγὰ τὸ σαλόνι δόλακερο άρχισε νὰ

χορεύει στο ρυθμό του βάλς. Κι' οι κουρτίνες στά ψηλά παράθυρα κι' οι βυσινιές πολυθρόνες, και τὰ κάντρα, όλα χορεύανε. Κι' η μητέρα έγινε κυρία με καπέλλο με άφθονα φτερά, με γλυκό πρόσωπο, και με μακρὸ-μακρὸ δαντελένιο φουστάνι, ίδια φωτογραφία τῶν παλιῶν περιοδικῶν τοῦ παπποῦ.

Ἄναρωτιέμαι τώρα με ποιὸ τρόπο μπορεῖ κανεὶς νὰ χάσει μιὰ φθινοπωρινὴ φίλη τὰ ἐφτά του χρόνια. Μὰ πολὺ ἀπλὰ κι' ἀνώδυνα, ὑποθέτω. Οἱ ρευματισμοὶ τοῦ κ. Μαρῆ, ἕνα σπῖτι σὲ μακρινὴ γειτονιά, ποιὸς ξέρει. Κι' ἡ φίλη μένει μιὰ σκιά στὸ φόντο τῶν παιδικῶν μας χρόνων...

* *

Σάκες στὰ παγωμένα χέρια, ἀμείλιχτη φωνὴ δασκάλου, σιγανοψιθυρίσματα και πρώτα μυστικά, σπῖτια και σχήματα σπιτιῶν καινούρια, ἔκσταση μπρὸς σὲ χρυσόδετα βιβλία, κι' ὕστερα οἱ μακρινοὶ θλιμμένοι ἐφηβικοὶ περίπτοι τὰ φθινόπωρα, κι' Ἄγρας, Λαφόργκ και Καρωτάκης...

Ἦταν ἕνα κομματάκι χαρτί σὲ μιὰν κολῶνα. Ἐνα φτωχὸ κομματί χαρτί σὲ μιὰν κολῶνα. Μισοξεσκισμένο, με χοντρὸ μαῦρο περιθώριο. Οἱ ἄνθρωποι περνοῦν. Κανεὶς δὲ δίνει προσοχὴ στὸ φτωχὸ μισοξεσκισμένο χαρτί. Καὶ τὰ βράδια, δταν ὕστερα ἀπ' τὸ φαί οἱ ἄνθρωποι καπνίζουν με ἡδονὴ ἀναίσθητα τὶς θλιμμένες ιστορίες τῶν ἄλλων, τὸ μικρὸ κίτρινο χαρτί μέσα στὴ νύχτα ἦταν θλιβερά μόνο. Κι' ὅμως ἦταν τὸ τελευταῖο κεφάλαιο μιᾶς ἱστορίας. «Τὸν ἀγαπητὸν μας θεῖον και πάππον Γεώργιον Μαρῆν, θανόντα χθὲς κηδεύομεν σήμερον, κτλ. κτλ.»... Μιὰ συγκεχυμένη μορφή τὸ παλὶδ σαλόνι, ἕνα δάχτυλο ὑψωμένο μ' ἔμφαση στὸν ἀέρα.

—Ὅτε πρὸ τριάκοντα δύο ἐτῶν μετέβην εἰς Παρισίους...

Κι' ὁ παπποῦς ποὺ ἀκουγε, ἀκουγε... Ἐκεῖνος δὲν εἶχε «μεταβεῖ εἰς Παρισίους». Ὅμως ἦταν τὸ ὄνειρό του ὅπως μοῦ εἶπε. Ὁ θάνατος τοῦ κ. Μαρῆ τὸν

ἐθλιψε πολὺ. Εἶχαν πάψει ἀπὸ καιρὸ νὰ βλέπονται, ἀρρωστοὶ κι' οἱ δύο στὸ κρεβάτι. Ὅταν τὸ ἔμαθε με φῶναξε νὰ καθίσω πλάι του στὸ κρεβάτι λέγοντάς μου:

—Πρέπει νὰ πᾶς νὰ συλλυπηθεῖς τὴν Ἐφη. Κι' ἀκόμα νὰ πάρεις κάτι ποὺ ὁ Γεώργιος μοῦ εἶχε ὑποσχεθεῖ δτι θὰ περιήρχετο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν μου δταν πέθαινε. Τὴν ἕκ Παρισίων ἀλληλογραφίαν του...

Νὰ ξαναδῶ τὴν Ἐφη. Ἐνα ἀχνὸ πρόσωπο χαμένο μέσα στὰ παιδικά μου φθινόπωρα. Θὰ πρέπει νὰ εἶναι τώρα δέκα-ἑννιά χρόνων...

—Μὰ πρόσεξε, συνεχίζει κομπιάζοντας ὁ παπποῦς, με τὴν Ἐφη τὰ τυπικά μονάχα λόγια, γιατί τελευταίως χμ., χμ. δὲν ἦτο ἀμέμπτου διαγωγῆς...

Στὸ σπῖτι τοῦ κ. Μαρῆ τίποτα δὲν εἶχε ἀλλάξει. Τὰ ἴδια παλιὰ ἐπιπλα, ἡ ἴδια διακόσμηση στοὺς τοίχους, ὅπως τότε. Ὡς και ἡ γριά ὑπηρετρία εἶχε μένει στὴ θέση της. Περιμένω λίγην ὥρα στὸ σαλόνι. Καὶ ξαφνικὰ ἡ Ἐφη. Ἐνας χεῖμμαρος ξανθὰ μαλλιά, δύο πελώρια γαλάζια μάτια, ἕνα μαῦρο φέρεμα, και μιὰ μορφή θλιμμένη. Ἄνταλλάξαμε τὰ πρώτα τυπικά λόγια. Τὰ γράμματα, δὲ θὰ μπορούσε νὰ μοῦ τὰ δώσει σήμερα. Ἄν ἤθελα νὰ περάσω καμμιά ἄλλη μέρα. Ἐν τῷ μεταξύ, αὔριο ἔχει τὰ γενέθλιά της, και τὸ βράδυ θὰ γίνεῖ στὸ σπῖτι της κι' ὄχι ἐδῶ, μιὰ ἡρεμὴ λόγῳ τοῦ πένθους ἀπλὴ συγκέντρωση. Ἦμουν ἀπ' τοὺς καλεσμένους.

Στὴν πόρτα ἡ ὑπηρετρία ποὺ με ξέρει ἀπὸ μωρὸ με δέχεται με λυγμούς. Λέω δύο λόγια παρηγορητικά. Τότε ἐκεῖνη σκουπίζοντας τὰ δάκρυα ἀπ' τὸ ρυτιδωμένο πρόσωπο μοῦ τὰ λέει ὅλα. Πιὸ πολὺ ἀπ' τὸν κύριο ποὺ ἔφυγε λυπάται τὴ δεσποινίδα...

Ἦ ὄχι «ἀμεμπτος διαγωγή» τοῦ παπποῦ ἤθελε νὰ πεῖ πολὺ περισσότερα. Ἦ Ἐφη εἶχε παραστρατήσει. Κι' αὐτὸ ἐγινε νὰ, ἔτσι ξαφνικὰ. Ἐνα καλοκαιρινὸ βράδυ μάταια τὴν περίμενε ὁ παπποῦς.

Περπατῶ στοὺς σκοτεινοὺς δρόμους τὸ βράδυ. Ὅλα τὰ παράθυρα εἶναι κλειστά.

Νοιώθω μιὰ μεγάλη, ἀπέραντη συμπόνοια γιὰ τοὺς ἄνθρώπους ποὺ κάθονται ἀργοὶ πίσω ἀπ' τὰ κλειστά παράθυρά τους και σκέφτονται κάτι ὠραῖο ποὺ πέρασε ἢ θάρθει νὰ διακόψει τὴ φριχτὴ καθημερινότητα τῆς ζωῆς τους. Συμπονώ, συμπονῶ. Θέλω νὰ γίνω κάτι μικρὸ - μικρὸ μὰ ὅσο μπορῶ εὐεργετικό. Νὰ κάνω καλὸ στοὺς ἄνθρώπους. Σ' ἐκείνους ποὺ δταν ξεκίνησαν γιὰ τὶς μακρινὲς θάλασσες, ἢ φορτοῦνα δὲν τοὺς ἄφησε νὰ βγοῦν ἀπ' τὸ πατρικὸ λιμάνι. Στὸ κορίτσι ποὺ σπάζοντας μ' ἕνα βίαιο κίνημα τὴν ἀτέλειωτη σειρά τῶν χωρῶν προέκταση ἀπογεμάτων ἐνὸς σπιτιοῦ ὅπου δὲν κυκλοφοροῦσαν παρά φαντάσματα, ἔπεσε χαμηλά, πολὺ χαμηλά. Ὅλα ἀχτινοβολοῦν μέσ' τὴ νύχτα, τὰ σπῖτια, οἱ ἄνθρωποι, οἱ δενδροστοιχίες, δύο μετέωρα γαλάζια μάτια στὸ κενό, ὅλα ἀχτινοβολοῦν τὸν πόνο.

Κι' τ' ἄλλοπρόσαλλά μου δήματα ἡχοῦν στὴ νύχτα, μόνα, ὡς περπατῶ ἀνάμεσα στὰ σπῖτια με τὰ κλειστά παράθυρα.

Τὴν ἄλλη μέρα δὲν πῆγα στὴ συγκέντρωση τῆς Ἐφης. Κάνω ἕνα πακέτο τοὺς παλιοὺς μολυβένιους στρατιῶτες, τὴν παλιὰ ζωγραφιὰ μου τοῦ βάλς, κι' ἀκόμα ἕνα παλιὸ μισοξεσκισμένο βιβλίο με παραμύθια, ποὺ εἶχαμε οἱ δύο μας τόσες φορὲς ξεφυλλίσει, και τὰ στέλνω, με δύο εὐγενικὰ λόγια τῆς Ἐφης.

Μὲ δέχεται τὴν ἐπομένη στὸ παλιὸ σαλόνι τοῦ κ. Μαρῆ, ὅπου πῆγα νὰ πάρω τὰ γράμματα, μ' ἕνα ὕφος βλοσυρὸ ποὺ γίνεται ὄλο και πιὸ θυμωμένο μιλιώντας μου.

Τί τῆς ἔστειλα ἐκεῖνα τὰ παλιοπράγματα χτές; Μωρὸ ἦταν; Ἦ μήπως κατὰ τύχην ὑπολόγισα σὲ τίποτ' ἄλλο; Εἶχα τὴν ἰδέα πὼς παίξει ἀκόμα με στρατιῶτες, και διαβάξει παραμύθια; Ἦ μήπως νόμιζα πὼς δταν ἔβλεπε τὴ ζωγραφιὰ μου,

1943

τὴν ἀπαίσια ἐκεῖνη μουτζούρα—τρελλὸς ἦμουν νὰ τὴ φυλάω ἀκόμα θε μου;—θὰ ἔκανε δτι εἶχε κάνει δταν τὸ εἶδε γιὰ πρώτη φορὰ;

Ἄλλὰ ἔπρεπε νὰ τὸ ἔχω καταλάβει πὼς ἐκεῖνη δὲ φιλᾷ ἄνθρώπους ποὺ τῆς στέλνουν στὰ γενέθλιά της τέτοια παλιοπράγματα, ποὺ ἐκεῖνη τὰ πέταξε ἀπ' τὸ παράθυρο. Δὲ μιλιῶ. Παίρνω τὰ γράμματα τοῦ παπποῦ, χαιρετῶ και φεύγω.

Στὴν πόρτα ἡ γριά ὑπηρετρία με σταματᾷ γιὰ νὰ μοῦ πεῖ, δτι ἡ Ἐφη ἔλαβε τὸ δῶρο μου χτές νωρίς. Τὸ ἀνοίξε στὴν τραπεζαρία. Καὶ εἶχε τόσο ἀλλαγμένο πρόσωπο δταν ἔτρεξε στὸ παλιὸ δωμάτιο της με τὸ πακέτο ποὺ τὴν ἀκολούθησε κατασκοπεύοντάς τὴν ἀπ' τὴ μισάνοιχτη πόρτα. Ἐβλεπε πάνω στὸ τραπέζι τοὺς στρατιῶτες στὴ σειρά, και πλάι τους τὴ ζωγραφιὰ και τὸ βιβλίο. Τὰ κύτταξε ὡρα πολλὴ με μάτια ἀπλανῆ, λὲς κι' ἔβλεπε πολὺ μακριὰ, στὸ θαμπόφωτο κάποιων φθινοπωρινῶν ἀπογεμάτων. Ὑστερα ξέσπασε σὲ κλάματα ποὺ τὴν τράνταξαν δλόκληρη. Καὶ κλαίγοντας πῆρε ὅλα τὰ πράγματα. ἀπαλά-ἀπαλά, λὲς και τὰ χεῖ-δευε, και τὰ ἔκλεισε στὸ βάθος ἐνὸς συρταριοῦ. Τὸ βράδυ, ἡ ἡρεμὴ λόγῳ τοῦ πένθους συγκέντρωση δὲν ἔγινε.

Ἦ ἀνάμνηση τῆς παλιᾶς φθινοπωρινῆς φίλης θὰ με ἀκολουθεῖ πάντα και στοὺς μακρινούς περιπάτους. Αὐτὴ, και κάποια ὄνειρα ποὺ συντρίφτηκαν πρὶν καλὰ-καλὰ γεννηθοῦν...

Κίτρινο φῶς, θαμπό, ἀπ' τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο. Κι' ἱστορίες περασμένες, παλιές, ἱστορίες ἀνθρώπων φριχτές, παράξενες, ἀνάκατες στὴν δμίχλη ποὺ ἔχει σκεπάσει σήμερα τὴν αὐλή, τὸν κῆπο, τὰ σπῖτια. Κι' ἀπομένουν τὰ ἐπιπλα ἡ ἀκκία, ἡ κληματαριά, νὰ με κυττάζουν βυθισμένα στὴ θολὴ φθινοπωρινὴ γαλήνη τους.

ΑΛΚΗΣ ΜΥΡΑΣ

MONTESQUIEU

ΣΚΕΨΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ

Δέν είναι καθόλου καλός τρόπος κριτικής εκείνος, πού, όταν χρησιμοποιείται ενάντια σ' οποιοδήποτε καλό βιβλίο, μπορεί να το παρουσιάσει τόσο κακό, όσο οποιοδήποτε κακό βιβλίο, όταν εφαρμόζεται σ' οποιοδήποτε κακό βιβλίο, μπορεί να το παρουσιάσει τόσο καλό, όσο οποιοδήποτε καλό βιβλίο.

Δέν είναι καθόλου καλός τρόπος κριτικής εκείνος, πού, ενώ πρόκειται γ' άλλα πράγματα, επικαλείται άλλα καθόλου σχετικά μ' αυτά, και πού ανακατώνει τις διάφορες επιστήμες και τις ιδέες κάθε επιστήμης.

Δέν είναι καθόλου σωστό να βγάζουμε συμπεράσματα για ένα έργο καμωμένο πάνω σε μια επιστήμη με βάση τους λόγους, πού θα μπορούσαν να χτυπήσουν την ίδια την επιστήμη.

Όταν κρίνει κανείς ένα έργο, μάλιστα ένα μεγάλο έργο, πρέπει να προσπαθήσει ν' αποκτήσει μια ιδιαίτερη γνώση της επιστήμης, πού εξετάζεται εκεί, και να διαβάσει καλά τους δόκιμους συγγραφείς πού έχουν γράψει ως τότε πάνω σ' αυτή την επιστήμη· τέλος, να δει αν ο συγγραφέας έχει απομακρυνθεί από τον κοινό και συνειθισμένο τρόπο της εξέτασης.

Όταν βλέπει κανείς σ' ένα συγγραφέα μια καλή πρόθεση γενικά, θα γελαστεί σπανιότερα, αν, σε μερικά σημεία πού φαίνονται διαφορούμενα, κρίνει σύμφωνα με τη γενική πρόθεση, παρά αν του αποδώσει μια ειδική κακή πρόθεση.

Στά βιβλία πού έχουν σκοπό την ευχαρίστηση τρεις ή τέσσερις σελίδες δίνουν την ιδέα για το ύφος και τις χάρες του έργου· στά βιβλία πού έχουν σκοπό τη γνώση, δέν καταλαβαίνει κανείς τίποτε, αν δέν κρατάει ολόκληρη την αλυσίδα.

Επειδή είναι πολύ δύσκολο να φτιάσει κανείς ένα καλό βιβλίο και πολύ εύκολο να το κρίνει, γιατί ο συγγραφέας είχε να φυλάξει όλα τα μονοπάτια κι' ο κριτικός δέν έχει παρά ένα μονάχα να παραβιάσει, τούτος ο τελευταίος δέν πρέπει ούτε μια φορά να έχει άδικο· κι' αν τύχαινε να είχε αδιάκοπα άδικο, θα ήταν άσυχώρετος.

Εξάλλου καθώς η κριτική μπορεί να θεωρηθεί σά μια επίδειξη της υπεροχής της σχετικά με τους άλλους και τó συνειθισμένο της αποτέλεσμα είναι να δίνει στιγμές ήδονικές για την ανθρώπινη αλαζονεία, όσοι ασχολούνται μ' αυτήν αξίζουν πάντοτε πολύ τη δικαίωση μά σπάνια τη συγγνώμη.

Όταν γράφει κανείς για ένα μεγάλο ύλικό δέ φτάνει να συμβουλευέται τó ζήλο του, πρέπει ακόμα να συμβουλευέται και τά φώτα του· κι' αν ο Θεός δέ μās χάρισε μεγάλα ταλέντα, μπορούμε να τ' αναπληρώσουμε με τη δυσπιστία στον έαυτό μας, την ακρίβεια, τη δουλειά και τη σκέψη.

Στά μάτια των ανθρώπων οι πράξεις είναι πάντα πιο ελικρινείς από τις άφορμές τους· και τούς είναι εύκολότερο να πιστέψουν ότι η πράξη να πεί κανείς πικρές βρισιές είναι ένα κακό, παρά να πεισθούν ότι η άφορμη πού τόν έκανε να τις πεί ήταν ένα καλό.

Η τέχνη, να βρίσκουμε σ' ένα πράγμα, πού από τη φύση του έχει ένα καλό νόημα, όλα τά κακά νοήματα, πού ένα μυαλό, πού δέ σκέφτεται σωστά, μπορεί να τού δώσει, δέν είναι καθόλου χρήσιμη στους ανθρώπους· εκείνοι πού την εξασκούν μοιάζουν με τά κοράκια πού αποφεύγουν τά ζωντανά σώματα και πετάνε σ' όλα τά μέρη για να βρουν ψοφίμια.

(*Από τη «Défense de l' Esprit des Lois»)

ΔΗΜΗΤΡΑ ΠΟΥΛΙΤΣΗ

ΤΕΡΕΖΑ

ΔΙΗΓΗΜΑ*

Τα μάτια του Αντρέα πώς γέμισαν έτσι κακή χαρά (έτσι Τερέζα, μα πώς;)! Κ' οι δικόι-της που τον ίδιο καιρο της είπαν για την πρόταση του Δημήτρη Παπαγεωργίου να την παντρευτεί — αχ, τι βουβα και με πόση κατάπληξη τήνε κοιτούσαν (γιατί Τερέζα, γιατί;)! Στη θέα των ματιων αυτων της ερχόταν να χώσει το κεφάλι κάπου και να μην τα βλέπει — ήθελε να κρυπτεί για να γλυτώσει. Όμως τα μάτια και κάτου απ' τα σκεπάσματα την κυνηγούσαν — έτσι Τερέζα, γιατί; — ολοένα θαρρείς και πιο άγρια. Ός το πρωι είχε σιχαθεί τον εαυτό της. Στον κατρέφτη μπροστα είδε το πρόσωπό-της τραβηγμένο — η αυβνία, η κούραση, ο πόνος — συλλογίστηκε τα χτεσινα και γέμισε φρίκη. Ένοιωσε κάτι σα νά'φευγε από πάνω της — τα χελιδόνια πάνε, ταξιδούν πια, για πιο ήμερους τόπους. Απομέσας της έφευγε η χαρά — πάει πια — έπαιρναν λες τη λάμπα που μας φωτίζε σ' άλλο δωμάτιο κ' οι Ισκιιοι μεγάλωναν, πλήθαιναν καθώς το φως αποτραβιόταν ρουφώντας τη ζωή-μας.

Η ύπαρξή-της απο τότε πλημμυριζόταν στο αίστημα κι' η ψυχή-της είχε γεμίσει απο κόπο. Έγινε με την ασταμάτητη σκέψη ένας νευρικός άνθρωπος που όλα γύρω του του έφταιγαν, πιο πολυ μάλιστα απ' όλα ο ίδιος ο εαυτός-του. Νευρίαζε και με τις συζητήσεις των γύρω που την αφορούσαν — όμως έννοιωθε και τη θλίψη τους κι' αυτο της προξενούσε μια ακόμα στενοχώρια. Αιστανόταν μια βαθεια χαρά σαν έβλεπε τα πρόσωπα των δικών-της περισσότερο φωτεινα, όταν εκείνη φαινόταν λίγο αλλαγμένη. Και προσπαθούσε να πηγαινεί όσο γινόταν πιο συχνα σε περίπατους, σε μπάνια, σ' εκδρομες, σε καμια διασκέδαση γι' αυτο — να μη θλιβούνται οι δικόι-της και να μην της παρατηρούν

οι ξένοι πως έγινε τόσο διαφορετικη απο άλλοτε.

Σήμερα θα πήγαιναν στου Αλεξιιάδη. Η κουβέντα συνεχιζόταν με τη φίλη-της γινόμενη ολοένα και πιο ζωηρη. Θά'χαν περάσει δέκα λεπτα, όταν χύθηκε ξανα χαρμόσουνος ο ήχος του κουδουνιου μέσα σ' ολάκερο το σπίτι.

— Επιτέλους! είπε η Καίτη.

— Ο Αντρέας! ξεφώνισε κ' η Τερέζα που με χαρά πετάχτηκε ν' ανοίξει την πόρτα.

Σε λίγο ο Αντρέας μπροστα κ' η Τερέζα πίσω έμπαιναν μέσα στο δωμάτιό-της. Η Καίτη σηκώθηκε κ' έτρεξε κοντά-του δίνοντας τα χέρια της στα δικά-του που πρότεινε, γελαστος και καλόκαρδος. Στο πρόσωπό της δέν είχε τη λάμψη της Τερέζας. Είτανε μονάχα χαρούμενο και σε κοιτούσε δείχνοντάς-σου μια ευτυχία. Κάθησαν κ' οι τρεις-τους, μα όχι για πολυ. Ο ίδιος ο Αντρέας τους θύμισε πως, καθώς νόμιζε, λέει, είχανε να πάνε και στου Αλεξιιάδη. Γέλασαν στο αστείο τα δυο κορίτσια και το διπλο αυτο γέλιο στάθηκε μια θλίδερη σκέψη για την Τερέζα. Συλλογίστηκε πως αυτο το νέο αγόρι τ' αγαπούσαν κι' οι δυό-τους και λίγο αργότερα πως αυτη τους είχε ενώσει. Μα για να μην καταλάβουν την αλλαγής-της και της θυμίσουν πάλι όπως άλλες φορες το Δημήτρη Παπαγεωργίου — τί φταίει κι' αυτοσ ο καημένος; — βλέποντας να χάνεται στο αναπάντεχο σύννεφο η μαδια λάμψη που είχε πάρει το πρόσωπό-της, σηκώθηκε πάνω και πήγε τάχα να κλείσει το παράθυρο. Εξω η μέρα διατηρούσε ακόμα τη ρόδινη θύμιση απ' το στερο αντίο του ήλιου. Και καθώς είταν καθαρος ο ορίζοντας, και δε φουσούσε μήτε αγεράκι, της φάνηκε ξαφνικα πως ο ουρανος έρανε τη γη με ροζ κουφέτα απο γάμο. Έσκυψε το κεφάλι απο κάτι σαν ιερη χαρά και συγκινημένο φόβο. Όταν σε λίγο τ' ανασήκωσε,

(*) Συνέχεια απο το προηγούμενο και τέλος.

τα μάτια-της δεν κοιτούσαν πια πούθενα. Είχαν θολώσει. Μονάχα τα χείλη σαλεύανε πασχίζοντας να σχηματίσουν σαν άχνα μια μικρή λέξη άφωνη, ένα όχι.

Το φως μας ξαναβρήκε ζωηρο, μόλις πέρασε το διαβατάριχο σύννεφο. Καθώς γύρισε μέσα, το δωμάτιο είταν πια, με κλειστο παράθυρο, ολότελα σκοτεινο—έτσι οι άλλοι δεν παρατήρησαν τίποτα. Πριν ακόμα φτάσουν στην ξύπορτα, είχε ξαναβρει τη διάθεσή της. Κ'εκει που έβγαίναν, άρπαξε απ' τα μπράτσα και τους δυο και τα κόλλησε απάνου-της σφιχτα, πολυ σφιχτα, λέγοντας:

— Αχ, πώς σας αγαπάω παιδιά-μου!

Έξοχα δημιουργική τελειωμάτων αυτη η αποτυχία του Αλκέρα. Φτάνοντας μέσα στο πάρκο, τους σταμάτησε σ' ένα μέρος ερημικο, έτσι:

— Αλτ! εν-δυο! Τους ζυγους . . . μη λύσατε! Οι ζυγοι να γίνουνε ζευγάρια και ν' αρχίσει ο χορος!

— Ω! Ωραία!

— Άλλο κι' αυτο!

— Καλε, τί έπαθε σήμερα ο Δήμης;

— Μου φαίνεται πως έφαγε μυαλά!

— Μεγαλοφυΐα παιδί-μου, μεγαλοφυΐα!

Λοιπον, το καθένα αγόρι γύρισε στο διπλανό του κορίτσι— μιá υπόκλιση, ένα χαμόγελο—κι' άρχισαν να χορεύουν. Το μέρος είταν ερημικο, μα ακουγόταν ως εδω θαυμάσια η μουσική απ' το "Άλσος"

— και το τραγούδι της Δανάης ακόμα. Χόρευαν τραγουδώντας κι' αυτοι κάτω απο το ασημωμένο βράδυ. Είχε μείνει μονάχα έξω ο Δήμης που περίσσευε — α, παιδιά! στον ερχόμενο χορο θα διαλέξω ντάμα όποια μου αρέσει, αρχηγος δεν είμαι;—κι' οι άλλοι σκορπιούνταν σιγα σιγα στα γύρω δρομάκια. Η Τερέζα μαζί με το Ντίμη Παρασκευαΐδη — η Καίτη μαζί με τον Αντρέα.

Ο χορος εκείνος τέλειωσε, άρχισε άλλος. Αυτη τη φορά η Τερέζα χόρεψε με το Νίκο Κατσιπέτρο, — ούτε κρύο, ούτε ζέστη—όμως η διάθεσή-της δεν την άφηνε. Με το χορο, με το βράδυ αυτο, τα ξέχναγε όλα.

Το βράδυ αυτο . . . ένα βράδυ γεμάτο απο φως και ήχους. Τα δέντρα μένουν σα διακόσμηση απλη, η γη σαν έδαφος στέρεο μονάχα. Κ' οι μυρουδιες, σκόρπιες, αρια και πού φτάνουν ως την αίστησή-τους. Τα χέρια μόνο σα λίγο άτονα κάποιου θέλουν ν' αγγίζουν για να νοιώθονται—ας είναι κι' απάνου σ' ένα δέντρο.

Όμως στην ώρα τούτη του καλοκαιριου, σιγα σιγα αρχίζουν όλα να ξυπνούνε. Οι αισθήσεις παίρνουν υπόσταση — στον τέταρτο χορο με τον Αντρέα καθαλλιέρο άρχισαν να γίνονται τα χέρια κάπως ζωηρα—και δε θά'θελαν βέβαια τώρα ν' αγγίζουν ενα δέντρο μονάχα. Έχουν αφη όλα μια τέτοια ώρα . . . Οι μυρουδιές φτάνουν πιο συχνα και τις νοιώθεις πιό πλήρια. Τα δέντρα σα να παραστρατήσανε κι' αυτα, αρχίζουν να κινιούνται. Κ' η γη κάτω απο τα πόδια μας δεν είναι μόνο στέρεο έδαφος—είναι δική-μας.

Στην απονούχτερη τούτη ώρα του καλοκαιριου δεν είναι πια το φεγγάρι φτωχο, οι ήχοι ρηχοι, ασθενικες οι μυρουδιες, τα δέντρα τόσο ανόητα. Αυτα θ' αρχίσουν να χορεύουν, εκείνες θα γίνουν γόησες κυράδες, οι άλλοι θα ονειρεύονται ένα ηρωικο θάνατο και το φεγγάρι θα πάρει κάτι απ' τον πυρο ήλιο, θα σταλάξει μέσα-μας ένα ποτήρι καυτο αίμα. Πατούμε τη γη κυριαρχικα. Όμως ο χορος τελειώνει—η Τερέζα το νοιώθει πιό πολυ ακόμα πάνου-της, δε σκέφτεται πια τίποτα, κανένα όριο δεν υπάρχει στη χαρα, έτσι δεν είναι;

— Αντρέα! λέει και τον κοιτάζει κατάματα — τα μάτια γέμισαν ασπράδι, το φεγγάρι τα κοιτάζει γελαστο.

— Τ' είναι;

— Βάζουμε στοίχημα;

— Τί στοίχημα;

— Να τρέξουμε.

— Ω, ω, η δρομευς! Πώς σούρθε; Καλα όμως, τρέχουμε. Για να δούμε. Πώς;

— Νά, θα τρέξουμε απο δω ίσαμε κείνο το μεγάλο δέντρο—βλέπεις;

— Ε, λοιπον;

— Λοιπον, όποιος φτάσει πρώτος—κα-

κομοίρη-μου, με ξέρεις πώς τρέχω! — θά πάρει . . .

— Ε, λοιπον, τί; μ' έφαγες!

— Ένα φιλί!

— Α, εντάξει στοίχημα! Δε θα βγει κανένας χαμένος. Άντε, τρέχουμε. Δίνω εγω το σύνθημα.

Στάθηκαν. Το δεξι πόδι χάμου, το αριστερο σηκωμένο και τα χέρια ελεύθερα (λάμπει μέσα στο άσπρο βράδυ το εξαίσιο γόνατο). Με το τρία του Αντρέα, τα πόδια αφίνουν πίσω τους τη λίγη σκόνη. Προσπαθουν να μείνουν πίσω τα γαλάζια πέδιλα—ταγορίστικα πόδια τρέχουν ελεύθερα γιατι συναγωνίζονται τίμια. Για λίγη ώρα. Εκατο μέτρα, εκατον πενήντα το πολυ. Και νά, μπροστα στον Αντρέα το μεγάλο εκείνο δέντρο.

— Έφτασα!

Πίσω-του νάτην και κείνη (με πέρασες, ε; καλα!) Σταματα για λίγο—σα να διατάζει (κι' όμως τον είχε φιλήσει κι' άλλοτε τόσες φορές στα παιχνίδια). Για μια στιγμή. Κι' αμέσως τα δυο χέρια πιάνουν σφιχτα τους δυο αγορίστικους ώμους — και τα δυο χείλη αφίνουν πάνω στο πρόσωπο του Αντρέα την ανάμνηση ενος πυρωμένου φιλιου.

Λίγη ώρα βουδη. Σιωπη. Τα δυο χέρια παίζουν αναμεταξύ-τους, τα δυο χείλη πάνε να χαμογελάσουν—σαν αλαφρωμένα καθως είπανε και λένε ακομα τόσα μυστικα.

Η ώρα γύρω, το φεγγάρι πάνω, τα δέντρα εδω, οι ήχοι περα, κάτι περιμένουν, κάτι . . .

Την ίδια στιγμή φτάνει μια φωνη μέσα στο βράδυ, γνωστη κι' αγαπημένη:

— Τερέζααα! Αντρεάαα!

Ένα ολοκόκκινο φλογισμένο κάρβουνο κολύμπησε μέσα στο παγωμένο νερο.

— Η Καίτη, είπε κείνος.

— Ναι, η Καίτη . . . είπε κι' η Τερέζα σα λίγο αδιάθετη.

Η Καίτη είταν, όμως λιγότερο αγαπημένη.

— Πάμε, θα φεύγουμε, λέει ξανα ο Αντρέας, με φωνη γεμάτη νεύρο.

— Πάμε . . . πηγαίνουμε . . . λέει και κείνη σα λίγο αδιάθετη.

Η σφαίρα βρήκε κατάστηθα τον ήρωα. Λίγο λίγο χάνει το αίμα-του—οι ήχοι παρτάιροι, τα χερια άτονα, η γη κάτω σα λίγο απαιτητική, τα δέντρα ρεύουν απο μαρασμο, κι' οι μυρουδιες βέβαια χάθηκαν ολότελα. Όσο για το φεγγάρι, αυτο, κι' αν προσπαθει να φέγγει ακόμα το ίδιο λευκα, δε μπορεί να κρύψει κάποιο μελαγχολικο στοχασμο, μια συννεφιασμένη σκέψη.

Έφτασαν στους άλλους, τους βρήκαν, φεύγουνε όλοι, είναι αργα πια . . . Κανένας δεν έχει χάσει τη διάθεσή-του — τι ανιαρα που είναι όλα αυτα για κείνην! Θά'θελε τώρα δα να βρισκόταν σπίτι-της κι' εκει να κλάψει. Με δάκρυα πηχτα, καυτα, άγρια.

Αυτο το βράδυ γιατι να ξυπνήσουν όλα; Ας έμεναν σαν πρώτα, ανόητα έστω, μα τόσο πιο λίγο οδυνηρα. Το καταλαβαίνει, δε θα μπορεί πια να βαστάζει απέναντί-του, και τη φίλη-της δε θα τη νοιώθει σαν πρώτα. Κι' όμως αυτη τους είχε κάποτε ενώσει.

Τίποτα πια δεν περιμένουν οι ώρες, το φεγγάρι, τα δέντρα, οι ήχοι, τίποτα . . .

Δε θα μπορείται να βαστάζει, ναι . . . Κ' έπειτα — τα τραγούδια δυναμώνουν μέσα στη βραδυα — έπειτα

δεν είταν κι' ολότελα για περιφρόνησή-της ο Δημήτρης Παπαγεωργίου. Δεν είτανε διόλου κακος, δεν είτανε διόλου ανάξιος — μήπως εκείνη είταν ανώτερή-του; Και με λίγη διάθεση θα μπορούσες να βρεις πως είταν κι' αρκετα νόστιμος—μα ναι, τί το κακο είχε;

Θα φεύγαν και μαζί—μαζί κι' οι δικοί-της—θα πήγαιναν στη Θεσσαλονίκη. Εκει είταν η δουλιά-του — έμπορος δερμάτων—εκει κι' οι δικοί-του. Όσο νά'ναι, μακρια δεν είναι το ίδιο . . .

Όλ' αυτα περνουν απ' το μυαλο κύματα κύματα, κομμάτια κομμάτια, κομπιαστα, σαν ανάσα ετοιμοθάνατου. Και κάθε που βγαίνουν, πάνε να βγουν και κόμποι δάκρυα—μα όχι. Τα μάτια κοιτάζουν ξανα το φεγγάρι, ολόασπρα κι' αστραφτερα. Μα

αυτο δεν είναι για μας. Η μουσική πέρα παίζει ακόμα—αλήθεια, μήπως δεν έπαιζε και πριν;—τα δέντρα μένουνε πίσω, μονάχα η άσφαλτος μας ακολουθεί, πιστή στη σκληρότητά-της.

Σε λίγο αρχίζει ένα καινούριο τραγούδι, μακριά, στο 'Άλσος'. Δέ φτάνει ως εδώ καλά, όμως είναι γνωστό και το σφυρίζουν τα παιδιά γύρω—ένα τραγούδι που μιλά για μια χαμένη αγάπη.

Βέβαια δε θα είχαν ακούσει καλά. Έτσι πρωι πρωι και ξαφνικά να τους πει την απόφασή-της ενώ είχαν αρχίσει πια ν'απελιπίζονται, είναι να θαρρείς πως τ'ακούς και να γυρνάς γύρω-σου για να δεις αν τ'άκουσαν και οι άλλοι. Ο Μανώλης Βλαστός κοιτούσε τη γυναίκα-του αλλοπαρμένος, και κείνη, παθητική, είχε αρχίσει κιόλας να κλαίει.

—Θ'αστειεύεται καλε... είπε κι' ο Αλέξης Βλαστός—που αυτός όμως δεν κινήθηκε, μόνο συνέχισε να πίνει αδιάφορος το γάλα-του ρίχνοντας ψωμάκια μέσα στο φλυτζάνι.

Μα δεν αστειεύεται, ήταν αλήθεια. Αρχίζει να το πιστεύει κι' ο Μανώλης Βλαστός. Και ξαφνικά:

—Δίξιο είχανε γυναίκα κι' ο Βερρύκιος κ' η κ. Δημητρίου, φωνάζει. Αυτό σκεφτόταν η κορούλα-μου κ' είχε χάσει την όρεξή-της. Τερέζα, φως μου, έλα-μου εδώ. Θέλω να μου το πεις κοντά-μου.

Κάθησε—είχε αρχίσει να κλαίει και κείνος. Ο Αλέξης νευρίασε—τέλειωνε και

το γάλα-του—σηκώθηκε πάνου σα θυμωμένος.

—'Ωρα είναι ν'αρχίσεις κ' εσυ τα κλάματα, είπε στην Τερέζα φεύγοντας.

Εκείνη πλησίασε τον πατέρα-της δακρυσμένη.

—Αλήθεια Τερέζα-μου, αλήθεια;

—Αλήθεια...

—'Ελα κάθησε πάνου-μου, εδώ.

Κάθησε στα γόνατά-του, σα μικρο παιδί. Χαρμόσυνο φορτίο.

—Βαρεία που μου είναι, βαρεία... λέει ο πατέρας κι' όλο κλαίει.

—Θα μένουμε στη Θεσσαλονίκη, ε;

—Ναι, μα τί, δε θες να είμαστε μαζί;

—'Όχι! καλύτερα να'ρθείτε σεις εκεί.

—Να'ρθούμε, να'ρθούμε...

Κλαίει και κείνος. Κλαίει κ' η μητέρα που πλησίασε το σύμπλεγμα και της χαιδεύει τα μαλιά. Κλαίει κ' η Τερέζα.

—Βαρεία που μου είναι, βαρεία...

λέει όλο ο Μανώλης Βλαστός και προσπαθεί να βρουν τα πόδια-του σαλεύοντας κάποιον ρυθμό. Μα πάλι το δέρνουν τ'αναφυλλητα. Ένα ρυάκι γίνονται τ'ανέμοια δάκρυα—μαζί και της Τερέζας που τρέχουν στα μάγουλά-του καθώς ακουμπάει το μέτωπό-της στον κρόταφό-του.

Αλλοιώτικα δάκρυα που τρέχουν απάνου στο ίδιο γερασμένο πρόσωπο. Τόσο αλλοιώτικα—γιατι δεν έχει βέβαια καμια σημασία το αν μια χημική ανάλυση, σοβαρή κ' εμπειριστατωμένη, θά'δειχνε πως και τα δυο είδη είχανε τα ίδια ανόργανα άλατα, τα ίδια λευκώματα, και δεν ξέρω εγω τι άλλο ακόμα μέσα.

ΚΩΣΤΑΣ ΑΓΑΠΗΤΙΔΗΣ

ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ

Σ' εὔδια καλοκαιρινή μιὰ νοσταλγία φυγῆς

ὄλο πὸν δυναστεύει μας πικρὰ τὴ σκέψη.

Νᾶτανε κάποιος νᾶρθῃ, νὰ μᾶς συντροφέψῃ

ἐμᾶς πὸν χρόνια μένουμε δετοὶ σ' αὐτὴ τὴ γῆς...

ΑΝΤΡΕΑΣ Α. ΣΑΚΑΛΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Η Νεοελληνική Πεζογραφία

Επιτέλους, γιατί αυτή η επίμονη μα και άγογη προσπάθεια των 'Φιλολογικών Χρονικών' να παραδώσουν στη γέεννα του πυρός τη γενία του '30: Νά πάλι στο περασμένο-τους φύλλο να σκαρώνουν μια έρευνα για την κατάσταση της πεζογραφίας-μας λέει, τις μελλοντικές-της δυνατότητες και άλλα τέτοια σχετικά. Θα ζητήσουν από τους παλαιότερους-μας τη γνώμη πάνω σ' αυτά, για να μας πουν άλλη μια φορά τη δική τους. Έχει καλώς! Δεν έχουμε μονάχα για να γλυτώσουμε παρα να παραδεχτούμε ότι αυτή όλη η πλειάδα των συγγραφέων έφερε μεγάλο κακο στα νεοελληνικά γράμματα—κάτι σα σεισμος, σαν κατακλυσμος—κι' ότι υπάρχει πολλή αργώστεια στη Δανία...

Ανεξάρτητα απ' όλα τούτα, εμεις περιμένουμε ν' ακούσουμε τις γνώμες των παλαιότερών-μας στην έρευνα αυτή. Προς το παρον, έχουμε μετανοιώσει που πέσαμε στο φριχτο λάθος να διαβάσουμε ένα πολυ ενδιαφέρον σχετικό σημείωμα απολογητη της... αποτρόπαιης αυτής γενίας—του Στέλιου Ξεφλούδα, στο τελευταίο φύλλο της 'Νέας Εστίας' (τεύχος 409, σελ. 594). Ακόμα, τι λάθος-μας που ειταν να διαβάσουμε και την πρώτη απάντηση στην ίδια αυτή έρευνα των 'Φιλολογικών Χρονικών', αυτήν που έδωσε ο σεβαστός-μας Γρ Ξενοπούλος, ολοκάθαρ κ' αισιοδοξη, όπου δεν κρύβεται καμια αμφιβολία για την αξία των νεώτερων!

Και μένουμε να σπάσουμε το κεφάλι-μας πολεμώντας να βρούμε ποιο τελοσπάντων αποτέλεσμα φέρνουν όλες αυτές οι προσπάθειες των 'νεαρων επιστημόνων'. Μα είμαστε κουτοί!—όπως θά 'λεγε κι' ο αγαπητός-μας Στάβερης. Στον κ. υψηγνητη του κιτρινοαριθμισμού η απαραίτητη αίγλη πώς αλλοίως θα δοθει; Πώς;

Συντηρητική;

Καλος κι' ο Χάρης, καλη κ' η 'Νέα Εστία' μόνο που είναι συντηρητική—μας λέει ο κ. Ροδας. Το παρακάνει ο νεαρος πρωτοπόρος του 'Ελευθέρου Βήματος'. Κι' ο Χάρης καλά του τά 'πε πως δεν είναι συντηρητικός αφού βάζει διήγημα του Καραγάτση (ενισχύοντας έτσι την πρωτοπορεία!!) 'Αλλωστε, αν δεν υπήρχε ο Χάρης, τί θα γινόταν η κ. Λοβέδου κ' οι άλλες Κολωνακιώτισσες κυρίες που γράφουν στίχους;

Κάτω η Αθήνα!

Κάποιο στενοκέφαλο επαρχιώτικο περιόδιο, που βγαίνει στην Αθήνα, διαπιστώνει κά-

θε τόσο θριαμβευτικά ότι το πλείστον των Νεοελλήνων Λογοτεχνων βγαίνει απο την επαρχία, λες κι' αυτο είναι ένα πράγμα αξιοπεριεργό σε μια χώρα που η πρωτεύουσά-της δεν αντιπροσωπεύει σε αριθμο παρα το ένα δέκατο του πληθυσμού-της—κι' αυτο για ν' αποδείξει τη δυναμικότητα της επαρχίας και τον ξεπεσμο της πρωτεύουσας. Έβαλαν λοιπον για σκοπό-τους την αναγωγή της Τέχνης, σε υπόθεση πληθυσμων και... δημοσιονομικο πρόβλημα! 'Οτι αθηναϊκο είναι άσχημο, ότι επαρχιώτικο αριστούργημα. Κι' επειδη σ' ένα τελευταίο τους σημείωμα κατηγορουν πάλι το λογοτεχνικο κύκλο της Αθήνας (ποιόν άλλο;) για έλλειψη ήθους, τους λέμε: Ξεχνάτε λοιπον, ότι οι πλείστοι των ασχημονούντων αυτων λογοτεχνίσκων ανήκουν και πάλι στην ένδοξη και δυναμικη επαρχία-σας;

'Επαυλις θελκτικη...

Μια κοκόλωσσα έλεγε τις πραάλλες, πως γιατί να γκρινιάζουμε για την πεζογραφία-μας που είναι η θελκτικώτερη έπαυλη της Αθήνας 'Επαυλη; το ρωτήσαμε. 'Ναι, βέβαια, μας αποκρίθηκε, ο Βενέξης είναι ο λαχανόκηπος, ο Κοσμάς Πολίτης το σαλόνι, ο Θεοτοκας το γραφείο, ο Καραγάτσης η κρεββατοκάμαρη κι ο Μυριβήλης το W. C.'

—Σα δε ντρέπεσαι! του είπαμε τότε' εμεις.

'Απαξ!

Μια μικρη απορία—χωρίς μεγάλες απαιτήσεις—πάνω σ' ένα σημείωμα της 'Νεανικης Φωνής' (αν και 'δε θεωρούμε διόλου αναγκαίο να πάρουμε μια θέση απέναντι στο έργο του κ. Καραγάτση'): Πρέπει να μένουμε οι ήρωες αναφρόδιτοι (στη μυθιστορηματική-τους δράση) ή να εχτελούνε και τα σεξουαλικά ('χτηνώδικα') καθήκοντά-τους; Κι' αν συμβαίνει το δεύτερο, πόσες φορές είναι το 'αρμόζον'; Μια πρόχειρη αναδρομη στα νεοελληνικά μυθιστορηματα, μας δείχνει το 'κατα κανόνα συμβαίον': 'Απαξ! 'Απαξ λοιπον κ. Καραγάτση κ' οι ήρωές-σας για να είστε εντάξει και να μην ενοχλείτε τη 'λευκή' πορεία-μας!

Διάφευση

Διαψεύδουμε κατηγορηματικά την ψύσταη και κακόβουλη διάδοση πως ο κ. Λούβδας κοκκινίζει άμα διαβαζει Καραγάτση. Μικρότερος, κοκκινίζει. Τώρα μεγάλωσε.

Υποσχέσεις...

Αρχετοι μεσήλικες νέοι, αντιπρόσωποι της 'απόγού' μετριότητας των γραμμάτων, με φωνές και με υπερκεφαλαία, μας καλούν όλους τους νέους, με το περιοδικό-τους φυλλάδιο 'Λογοτεχνικά Χρονικά'—και μας υπόσχονται υποστήριξη, ανάδειξη, έκδοση των έργων-μας, πρωτοποριακή εμφάνιση περιοδικών και άλλα φριχτά πράγματα! Στεκόμαστε σκεπτικοί και περιλυτοί μπροστά στη χάρβα αυτή και φυλλομετράμε το περιοδικό-τους όργανο. Αν ήθελαν λοιπόν να υπήρχε κάποια αληθοφάνεια στις υποσχέσεις-τους ως φρόντιζαν λίγο οι ευλογημένοι την εμφάνιση και το περιεχόμενο του πρώτου-τους φύλλου 'Έτσι που μας εμφανίστηκαν δε μπορούμε να τους πιστέψουμε, παρ' όλη την καλή μας θέληση.

Κ' ένας άλλος Ζωίλος

Ας μη νομίστει πως ο κ. Λαούρδας ανακάλυψε την πυρίτιδα ξετινάζοντας πρώτος αυτός εν bloc τους έλληνες συγγραφείς. Στην ίδια μανιέρα ανακαλύψαμε σ' ένα παλιό τεύχος των 'Ελληνικών Γραμμάτων' του Μπασιτιά—φαλαγγόρη αργότερα στο 'Βασιλικό Θέατρο'—ένα ξετινάγμα του Καρωτάκη από τον κ. Βασίλη Ρώτα, ξετινάγμα για τις προθέσεις, για το χαρακτήρα του ποιητή ('γιατί να είναι μελαγχολικός; ρωτάει ο κριτικός!'), κι όχι για την ποίησή-του. Ο Καρωτάκης τότε, σ' ένα-του γράμμα προς το περιοδικό, είχε σημειώσει αυτή την παραλείψη, ρωτώντας αν είναι τελοσπάντων ή δεν είναι ποίηση οι στίχοι του και παρακαλώντας τον κριτικό να το διαφωτίσει. Ο Χρόνος εντωμεταξύ έκρινε αν η ποίηση του εξαίσιου ελεγειακού είταν ποίηση ή όχι, όπως έκρινε πως η ποίηση του κ. Ρώτα δεν είταν ποίηση, το θέατρό του δεν είταν θέατρο κ' η κριτική του δεν είταν κριτική. Μονάχα τη γενειάδα-του άφησε ο Χρόνος απείραχτη. Ο κ. Λαούρδας όμως, ούτε γενειάδα δεν έχει.

Το υπόλοιπο

Διαβάζουμε στη μετάφραση του κ. Φαίδρου Μπαρλα (σελ. 29 του εξαίσιου εκείνου βιβλίου):

'Ο Ράινχαρτ έφερε το ποτήρι στα χείλια-του.

'Στ' αμαρτωλα ωραία σου μάτια' είπε, και το άδειασε ως τον πάτο (λέξη ποιητική).

Εκείνη γέλασε κ' έριξε πίσω το κεφάλι. 'Δώσε δω!' είπε και καρφώνοντας τα μάτια της στα δικά-του ήπιε αργα το υπόλοιπο'.

Τίποτ' άλλο. Εμεις μόνο θα θέλαμε ν' αδειάσουμε όσο περίσσεψε!

Επι του πιστηρίου

Απο σοβαρή πηγή μαθαίνουμε πως ο κ. Λαούρδας ετοιμάζει μυθιστόρημα όπου όλοι οι ήρωες είναι λεβέντες μουστακαλήδες κι όλες οι γυναίκες παρθένες. Στο τέλος μπαίνει ο 'Έρρολ Φλυν τραγουδώντας ένα τραγούδι γεμάτο αίματα' ο συγγραφέας όμως τον διακόπτει κι' αρχίζει να του αναλύει τις αιώνιες ηθικές αξίες. Τότε ο 'Έρρολ Φλυν μαζί με τους μουστακαλήδες, τον στρώνει στο ξύλο και το μυθιστόρημα τελειώνει με φωνές, με υπόκωφους γδούπους και βογγητά.

ΒΙΒΛΙΑ

*Αστέρη Κοββατζή:

*'Επεισόδια', «Πρώτη "Ανοιξη».

Ανάμεσα στην απόλυτη προσκόλληση στην επίγεια πραγματικότητα και στην πυρετική αναζήτηση της αλήθειας έξω απ' αυτή, δηλ. στην παραισθήση, ο κ. Κοββατζής δε φαίνεται να προτιμάει καμμία απ' τις δυο. Νοιώθει και στις δυο το σφάλμα και τη σχετικότητα. Παίρνει το μέσο δρόμο ανάμεσά-τους και δανείζεται απο την καθέμια τα στοιχεία που νομίζει ότι του είναι χρήσιμα. Σ' ένα διαφωτιστικό-του άρθρο—το μανιφέστο, ως πούμε, της λυρικής πεζογραφίας—δημοσιευμένο στα «Καλλιτεχνικά Νέα» (4 Σεπτεμβρίου 1943, αρ. φύλλ. 13) μας εξηγεί πολύ καθαρά τις τάσεις-του στην Τέχνη, προσπαθώντας ν' αγαλιάσει σύγχρονα τις εκδηλώσεις της Ζωής, με προτάσεις κοινών και για τις δυο κατευθυντήριων γραμμών. «'Ας μάθουν, λοιπόν, γράφει—οι άνθρωποι—πώς πέτρα από την μικρή γέυση των πραγμάτων υπάρχει μιá περιοχή, που δεν τους έδειξαν, ποτέ, ένας τόπος κοινοκτημοσύνης και ισότητας αξιών, όπου καθ' ένας, πονεμένος άνθρωπος, μπορεί ν' άκουμπήσει ήσυχα την ψυχή-του και τους καϊμούς του, ίσαμε ν'άρθει η εύλογημένη ώρα ν' άναπαύσει, φυσικά, τό πολύπαθο κορμί του στο αιώσιο όνειρο, των βασανισμένων και δίκαιων ανθρώπων, που είναι ο θάνατος» (και, πραγματικά, έτσι, σα μιαν «ευλογημένη ώρα», σαν ένα «αίωσιο όνειρο», απτος και οικείος, τριγυρίζει ο θάνατος στο έργο του κ. Κ.). Αυτός ο «τόπος κοινοκτημοσύνης και ισότητας αξιών» είναι η περιοχή του ονειρου, η δεύτερη αυτή πραγματικότητα. Προτείν-ει, λοιπόν, να κατεβάσουμε τον ουρανο στη γη—σχήμα λόγου—αντίθετα απ' τους ρομαντικούς που «προσπάθησαν να σηκώσουν τή γή... ίσαμε τόν ουρανό, μιá χίμαιρα» κι' απ' τους παραισθητικούς που ψάχνουν να τον βρουν μέσα στο υποσυνείδητό-τους, γιατί «έτσι μπορεί ν' απαλλαχτεί ο άνθρωπος από τό κίβδηλο βάρος τής πραγματικότητας, και να γνωρίσει

τη γνήσια άξία της, που είναι η σύζευξι με τ' όνειρο και τη φαντασία».

Σ' αυτή την κατευθυντήρια γραμμή-του δε φαίνεται να μένει απόλυτα πιστος στα «'Επεισόδια»-του, τουλάχιστο στον «'Ένα 'Άγνωστο» που η σκανδιναβική-του νοοτροπία αποτελεί παραφονία—παραφονία διάθεσης—μέσα στις φωτεινές και γαλαζόχρωμες αποχρώσεις των υπόλοιπων σελίδων. Εκεί που περισσότερο, νομίζω, πετυχαίνει ο κ. Κ. είναι η «'Εγκατάλειψη» κι' «Ο Τελευταίος Πετροπόλεμος». Στα δυο αυτά διηγήματα βρίσκει όλη την χροαιζούμενη δύναμη για να μας πείσει για την αλήθεια του, να μας συνεπάρει και να μας συγκινήσει με το λυρισμό-του. Είμαστε έτοιμοι να τον ακολουθήσουμε οπουδήποτε—κι' απ' αυτο δεν υπάρχει πειστικότερη απόδειξη της επιτυχίας του. Μα στον «'Πατέρα και γιό», στον «'Ένα άγνωστο» και κάπως στο «'Ένα επεισόδιο» τον ακολουθούμε δύσπιστα, οι ακροβασίες-του πάνω στο σκοινί ενος κάπως πολυ ακατάσχετου και ανυπόταχτου λυρικού οίστρου, μας εμποδίζουν να χαρούμε την οποιαδήποτε ομορφιά-τους.

Η ασάφεια αυτή, η απειρία μάλλον, που είναι, λίγο-πολυ, γνώρισμα όλης της συλλογής, ανάγεται σε απειρία σύνθεσης απ' τη μια μεριά—αν εξαιρέσουμε τον «'Τελευταίο πετροπόλεμο»—και σε απειρία λυρικής έκφρασης απο την άλλη—εξαιρώντας τώρα την «'Εγκατάλειψη».

Για την εξέλιξη της «'Πρώτης "Ανοιξης» μας είχαν κάπως προετοιμάσει δυο διηγήματα, δημοσιευμένα πέρουσι στη «Φιλολογική Κυριακή» προπάντων εκείνος ο «Μικρός 'Αδελφός»! Γιατι για εξέλιξη πρόκειται ασφαλώς. Με την «'Πρώτη "Ανοιξη», ένα συγκινητικό για την ειλικρίνεια, την αγνότητα και την απλότητά-του πεζογράφημα, ο κ. Κ. βρίσκεται μέσα στη γραμμή που χάραξε για σκοπό-του στην Τέχνη. Εδώ πια ο λυρισμος υποτάχτηκε στον ποιητή και χαλιναγωγήθηκε μέχρι την πειστικότητα. Το όνειρο υπάρχει πάλι, μα είναι ολότελα γνήσιο κι' ευγενικά συγκρατημένο. Ο μύθος όμως είναι σχνος, δε μπορεί να βαστάξει το βάρος εκατο—μάλιστα μικρών—σελίδων. Μα εδώ πρόκειται, πια, καθαρά, για προμελέτη εκ μέρους του συγγραφέα. Η έλλειψη αυτή αδρου μύθου, στέριας οικοδόμησης είναι φανερο ότι είναι ηθελημένη κι' αυτο για να στραφει η κύρια προσπάθεια στην καλλιέργεια της μικρης φράσης, της λεπτομέρειας, που φτάνει μέχρι την πλέρια περιφρόνηση της συνολικής εμφάνισης και κινδυνεύει ίσως να πάσει στα βρόχια της ασημαντολογίας. (Καταλαβαίνουμε και δικαιολογούμε τη στροφή αυτή του κ. Κ. προς τη λεπτομέρεια, σαν μιαν αντίδραση προς το μέχρι σήμερα παραδομένο ελληνικο πεζογραφικο οικοδόμημα, που το αποτελούν χοντρο-

κομμένα και ακρόθωρα αγκωνάρια το πιο πολυ, μα και φοβόμαστε σύγκαιρα τις υπερβολές-της). Μια άλλη αιτία του διαρρέοντος αυτού της πεζογραφίας του κ. Κ. είναι το ότι απ' τη λογική σειρά της διήγησης, προτιμα τη συναισθηματική, τη λυρική καλύτερα. Δεν υπάρχει πια η «κριτική μήμη» αλλ' η «συγχρονιστική» όπως τόσο πετυχημένα παρατήρησε πέρουσι ο κ. 'Άσρας γράφοντας για τα «'Επεισόδια» του κ. Κ., που με το πυρετικό της βιάσιμα ξεστρατίζει το συγγραφέα σε μονοπάτια ολωσδιόλου άσχετα με τον κύριο δρόμο της διήγησης.

Θάθελα πολυ να δώσω ένα κομμάτι απο την «'Πρώτη "Ανοιξη» για να δείξω την απλότητα, την αφέλια, την παιδικότητα τελοσπάντων που κλείνει το βιβλίο αυτο. Κι' επειδή το ψάξιμο θα ήταν μάταιη δουλειά—όλες οι σελίδες περιέχουν τον ίδιο λυρισμο, είναι της ίδιας έντασης—αντιγράφω μια σελίδα στην τύχη: «'Ο φράχτης είναι χαμηλούτσικος κι' αν σου δώσει κανένας τ' ό χέρι του, να σ' βοηθήσει, μπορείς να τόν πηδήξεις. 'Εκείδ'α μου δίνει ή 'Ασημίνα τ'ο δικό της. Είμαι ξεστό και τρυφερό, σ'α να πιάνεις κανένα πουλι κάτω από τ'α φερά του. Με σφίγγει δυνατά και σ'α να πονώ λίγο. Μη με σφίγγεις έτσι 'Ασημίνα, τής λέω, δε βλέπεις που πονώ; 'Εκείνη γελά και δόστος να με σφίγγει περισσότερο, είτανε βλέπεις μεγαλύτερη δεκατεσσάρων, δεκαπέντε, χρονών. 'Ίσαμε πού τής λέω πώς, αν δε μ' αφήκει, θ'α βάλω μιá φωνή και θ'α φωνάξω τή θέϊτσα μου τήν 'Αρετή. Τότε μ' αφήκει μόνο λέει αν ξερω μη χάσανε οι θεϊτσες μου κα κανένα χιρινό 'Α, μπά, δε χάσανε, μωρέ δεν μ' αφήκει χάμου κι' αυτή, μη χάσανε τ'ονα και μη χάσανε τ' άλλο. Γι' ξερω εγώ; Μετά βγάζει από τήν τσέπη της ένα βεζύρη και λέει να καθήσουμε σε μιá ρίζα να παίξουμε».

Είναι λοιπόν η «'Πρώτη "Ανοιξη» ένα βιβλίο πιο δόκιμο απ' τα «'Επεισόδια», πιο χτενισμένο, πιο αληθινο—μα δε θέλω να το κοιτάξω σαν οριστικο κατατάλαγμα του κ. Κ., γιατι σαν τέτοιο θα με ανησυχούσε κάπως. Γιατι απ' τον κ. Κοββατζή περιμένουμε κάτι δυναμικότερο, καθολικότερο, περισσότερο ανθρώπινο (όσο και να λέει ότι ο κ. Κ., δίνει την πρώτη θέση στ' όνειρο). Και κάτι που μας ικανοποιεί σα στάση, σα μαγευτικό ξεκούρασμα—για κάτι τέτοιο θεωρω την «'Πρώτη "Ανοιξη»—δε μπορεί να μας επιβληθει και σαν αντικειμενικός σκοπος, σαν οριστική κατεύθυνση.

Στην «'Πρώτη "Ανοιξη» ο κ. Κ. είναι ο ποιητής της «'Εγκατάλειψης», μα πολυ πιο έμπειρος. Θ' άξιζε να ξαναδοκιμάσει τον εαυτό του στις χορδες που άγγισε με τον «'Τελευταίο Πετροπόλεμο», με τον «'Τρελλό» και με το «'Ένα 'Επεισόδιο», χορδες που ξεφεύγουν απ' τα στενα πλαίσια της παιδικής ανά-

μνησης και της απόλυτης επικράτησης της φαντασίας, κι' απλώνονται σε καθολικότερες αρμονίες με βαθύτερα ανθρώπινο περιεχόμενο. Τις χορδες τέλους που θα μας δώσουν, ίσως, το Έργο που όλοι, με τόση ελπίδα, περιμένουμε απο τον κ. Κοββατζη.

Ευάγγελου Ν. Ασπιώτη : «Θρήνοι».

Εβδομήντα τρεις στροφες, απο δυο τσακισμένους δεκαπεντασύλλαβους η καθεμια, αποτελουν ολόκληρο το ποίημα του κ. Ασπιώτη. Φανερες επιδράσεις, στιχοι μεταφερμένοι αυτουσιοι απο γνωστα ποιήματα, κάποια πλαδαρότητα στο χτίσιμο, κι' ένας ακατάσχετος βερμπάλισμος, δεν μας αφήνουν να χαρούμε, να νοιώσουμε, το αληθινο αίσθημα, που δεν αμφιβάλω ότι θα κρύβεται μέσα στη συγκινημένη ψυχη του νέου ποιητη. Ο θάνατος του πατέρα είναι βέβαια σκληρότατο πλήγμα, νομίζω όμως ότι χρειάζεται και μια ποιητικη μετουσίωση του πόνου για να συγκινηθει και ο αναγνώστης. Ύστερα δε φέρνει τις ψυχολογικες αντιδράσεις που βλέπουμε ότι φέρνει στον κ. Ασπιώτη. Οι «Θρήνοι»-του ταιριάζουν περισσότερο για θρήνος πατέρα προς παιδι, αντρα προς την αγαπημένη-του, παρα γιου προς πατέρα. Δε στέκεται να λέω στον πατέρα-μου ότι θάθελα να σμιξω «τα χείλη-μου στα χείλη-Σου», γιατι, διάβολε, νοσταλγούμε την πατρικη αγκάλη, έστω το μάγουλο—όχι όμως και τα «χείλη»! Επίσης τα υποκοριστικά : «προσωπάκι», «στοματάκι» είναι ανάρμοστα και κακόγηα.

Νομίζω πως πολυ θα κέρδιζε το ποίημα αν σφιχτοδενόταν στις μισες στροφες, έτσι που να λείψουν οι πλατυασμοι κι' οι επαναλήψεις που τόσο το βλάπτουν. Και μια παρατήρηση : η λέξη δεν παίρνει αξία άμα τη γράψουμε με κεφαλαίο αρχικο. Κερδίζει περιεχόμενο «εκ των ένδον», απ' τον τρόπο που θα την τοποθετήσουμε στη φράση. Ας το έχει λοιπον υπ' όψη του ο κ. Ασπιώτης.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΑΒΕΡΗΣ

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΙΝΟΥΜΕ

΄Αστέρη Κοββατζη : «Επεισόδια» (διηγήματα), 1943.

΄Αστέρη Κοββατζη : «Πρώτη Άνοιξη» (νουβέλλα), 1944.

«Επαρχιακά Γράμματα», δίμηνη επιθεώρηση Γραμμάτων και Τέχνης, φύλλο 3, με συνεργασίες Γιώργου Παπαχρίστου, Τέλλου Άγρα, Κ. Α. Μεραναίου, Παύλου Φλώρου κ. ά., σημειώματα, κριτικη του βιβλίου απο το Γιώργο Σακκα, κτλ. Στο ίδιο φύλλο δημοσιεύεται ένα απόσπασμα απο τη «Μητέρα Θεου» του Άγγ. Σικελιανου και μια ενδιαφέρουσα μελέτη του Νίκου Δ. Παππα για τη νέα-μας πεζογραφία.

«Νεανικη Φωνή», φύλλο 8, με συνεργασίες Νικηφ. Βρεττάκου, Α. Γκερινου, Γιάννη Βηλαρα, Τάχη Εμμ. Κωνσταντινίδη, κ. ά., κριτικη βιβλίου κλπ., καθώς και ένα αξιοθαύμαστο πεζογράφημα του νεορότατου (μόλις 12 χρονων) Γιάννη Α. Παυλίδη.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Απ. Κ. : Στο διηγημά-σας είναι ολοφάνερες οι επιδράσεις απο διαβάσματα. Το πνίγει εξάλλου ένας φιλολογισμος γενικα, ένας υπερβολικα πλατυασμένος λυρισμος. Φαίνεται γραμμένο βιαστικα, πριν ακόμα πραγματικα το συλλάβετε κι' απρόσχετα εντελως, χωρις κανένα δούλεμα στη φράση.

Σ. Άσ. : Ούτε απ' τα σημερινά-σας δε μπορούμε να βγάλουμε τα συμπεράσματα που λέγαμε στο 2ο φύλλο. Μα και τα δυο αυτα σ' ελεύθερο στιχο, χωρις να δείχνουν καμια πρωτοτυπία, είναι απαλλαγμένα απο την ιδιαίτερη μίμηση που βλέπαμε στα πρώτα. Λείπει όμως το σφιχτο δέσιμο, η αίσθηση του βάρους που πρέπει νά'χει κάθε στίχος κι' ύστερα παρουσιάζετε κάτι τέτοιες κοινοτυπίες απ' την αρχη κιόλας των ποιημάτων-σας : ΄Χτες βράδυ—λάμπανε τ' αστέρια τόσο παράξενα—που νόμιζες πως κάτι καινούργιο—θα γινόταν στην πλάση».

Ευάγ. Ασπ. : Για τους «Θρήνους» γράφει, καθώς βλέπετε, σήμερα ο Γ. Στ. Έτσι δε μιλάμε ιδιαίτερα και για τις δυό σας συνεργασίες που υστερουν κι' αυτες για τους ίδιους λόγους.

Κ. Ατ. : Δυστυχως, δε διακρίναμε τίποτα το ευοίανο στους στίχους-σας. Το προσπερνάμε λοιπον σαν πρωτόλειο—αφου, μούτε τη στοιχειώδη τεχνικη δεν έχει—και περιμένουμε κάτι άλλο, πιο ώριμο.

Αντρ. Σακ. : Προτιμούμε τη «Νοσταλγία» που, όπως θα ειδατε, δημοσιεύεται σήμερα. Με μεγάλη-μας ευχαρίστηση θα διαβάζαμε κάθε τι δικό-σας—ποίημα, διήγημα, δοκίμιο, οτιδήποτε.

Έλ. Άν. Χωρις αμφιβολία έχετε ταλέντο : βλέπουμε μια αξιοσημείωτη λυρικη διάθεση κι' αρκετα προοδευμένη τεχνικη. Αυτα τα ίδια τα προσόντα-σας όμως ξεστρατίζουνται τόσο ώστε καταντουν ελαττώματα στα γραφτά-σας—και μιλάμε κυρίως για το διήγημα—όπου βλέπουμε πάλι ένα κουραστικο φόρτωμα λυρισμου και αρκετη χωρις λόγο μακρηγορία. Ύστερα, αυτη η μηροδεμένη-του φράση δεν είναι άλλο θαρρούμε παρα σημάδι πρωτολειότητας.

ΔΙΟΡΘΩΜΑΤΑ ΣΤΟ ΤΡΙΤΟ ΦΥΛΛΟ

Στο στιχο 17 του ποιήματος της σελίδας 35, αντι 'υποτάξεις' θέλει 'υποτάξεις'. Στη σελίδα 48, στήλη β', στίχος 18, αντι 'πολλιλογίες' θέλει 'παλιλογίες'.